

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет культури і мистецтв**

Кафедра образотворчого мистецтва і дизайну

**РІШЕННЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ В РОБОТІ НАД
ІЛЮСТРУВАННЯМ ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ**

**Кваліфікаційна робота (проект)
Пояснювальна записка
на здобуття ступеня вищої освіти “магістр”**

Виконав: студент(ка)
Спеціальності 023 Образотворче
мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація
Освітньо-професійної (наукової)
програми Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація
Гузь Лілія Сергіївна

Керівник доцент Курак С.П.
Рецензент старший викладач, кандидат
мистецтвознавства Чумаченко О.А.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 Теоретичні основи книжкової ілюстрації	
1.1. Історичний огляд виникнення та розвитку ілюстрації	5
1.2. Книжкова ілюстрація як жанр графічного мистецтва. Її види та функції	8
РОЗДІЛ 2 Особливості ілюстрування різних жанрів художніх творів	
2.1. Художнє оформлення книжок	13
2.2. Етапи створення графічної серії до твору М. Булгакова «Майстер і Маргарита»	17
ВИСНОВКИ	21
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	23

ВСТУП

Актуальність теми: У сучасному світі люди все менше і читають книги, але ж книги формують певні цінності та виховують моральні якості, а також навчають людину самостійно аналізувати отриману інформацію, виділяти щось важливе для себе, робити висновки.

В образотворчому мистецтві ілюстрація займає особливе місце, вона звернена до широкої читацької аудиторії. Органічно поєднуючи зображення та текст, ілюстрована книга впливає на людину через різні канали сприйняття. Ілюстрація по відношенню до літературного твору грає роль пластичного засобу, що сприяє формуванню суджень читача про зміст літератури.

Часто люди купуючи книгу, орієнтуються на красиве оформлення, а саме обкладинку та ілюстрації, в залежності від того, на яку аудиторію розрахована книга. Це є актуальною темою на сьогоднішній день.

Темою творчої роботи було обрано «**Рішення творчих завдань в роботі над ілюструванням літературного твору**».

Метою роботи є рішення творчих завдань в створенні графічної серії до твору «Майстер і Маргарита»

Об'єктом дослідження є ілюстрування літературних творів.

Предметом дослідження ілюстрація як жанр графічного мистецтва.

Виходячи з мети дослідження були визначені такі **завдання**:

1. Проаналізувати літературні джерела з теми.
2. Розглянути історію виникнення та розвитку ілюстрації.
3. Дослідити книжкову ілюстрацію як жанр графічного мистецтва.
4. Розглянути художнє оформлення книжок.
5. Розкрити етапи створення графічної серії до твору М. Булгакова «Майстер і Маргарита».

Наукова новизна одержаних результатів. Створення серії оригінальних авторських робіт, а саме – графічна серія до твору «Майстер і Маргарита».

Практичне значення одержаних результатів. У кваліфікаційній роботі, описані положення та дослідження що мають теоретичне значення, і можуть бути використані для створення наукових (учбових) методичних вказівок, курсових робіт і т.п. Практична частина яка представлена у вигляді серії графічних творів, є витвором мистецтва та має певну естетичну цінність.

Апробація результатів дослідження кваліфікаційної роботи на XI Всеукраїнській (із міжнародною участю) науково-практичної конференції «Актуальні проблеми мистецької освіти в системі вищої школи» (30 жовтня 2020 року, м. Херсон). Результати досліджень, викладені у кваліфікаційній роботі, опубліковані у збірнику наукових статей «Магістерські студії» (№2020) на тему «Рішення творчих завдань в роботі над ілюструванням літературного твору». У статті розглянута книжкова ілюстрація як жанр графічного мистецтва. Розглядається композиційна побудова художнього оформлення книжкових видань

Структура дипломного проєкту складається зі вступу, двох розділів, чотирьох підрозділів, висновків, та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

Теоретичні основи книжкової ілюстрації

1.1. Історичний огляд виникнення та розвитку ілюстрації

У книгах, журналах, газетах поряд з текстом ми нерідко бачимо малюнки художників або фотографії. Такі зображення звуться ілюстрацій. Слово це походить від латинського «*illustratio*» - освітлення, наочне зображення. Їх призначення - допомогти усвідомити те, що сказано в тексті, висвітлити його зміст, зробити ясным, наочним [3].

Історія виникнення ілюстрації досить неоднозначна, тому що довгий час книжкова ілюстрація сприймалась як невід'ємний додаток тексту. Ще у Стародавньому Єгипті написані на папірусі заклинання та гімни обрамлялися ілюстраціями.

Початкові книги мали форму сувоїв – довгих смуг папірусу згорнутих в трубку. пізніше смуги стали робити з пергаменту. ілюстрували сувої стародавні греки і римляни [6, с.6] .

Композиція ілюстрації в Стародавньому Єгипті заснована на такому формотворному елементі як лінія. Контури людської фігури та предметів будуються за допомогою замкнутої фігури. Головна роль в такій композиції належить жесту та силуету. Таким чином, наслідком застосування таких прийомів стає зрощення зображуваних предметів з образотворчою поверхнею.

Папірусний сувій фізично має початок і кінець, але в процесі його перекочування читач – глядач втрачає психологічну зв'язок з початком руху в його просторі. Тому сприйняття його композиції вселяє людині ті ж почуття і уявлення про світ, що і монументальне мистецтво [16, с.32].

Найбільш яскравими прикладами є малюнки в «Іліаді» та «Енеїді», а також у візантійських і середньовічних рукописах.

У Київській Русі в XI створили ілюстрації до таких рукописних книг як «Остромирове Євангеліє», «Ізборник Святослава». Їх робили кольоровими та прикрашали золотом. Такі книги робились лише в одному екземплярі, тому коштували дуже дорого та високо цінувалися. Такі книги були недоступні людям, які мали обмежені кошти, і тоді виникла думка про друковану книгу.

Дуже важливим періодом для розвитку ілюстрації був період з XIV по XV століття. Саме в цей період винайшли книгодрукування в Європі. Ілюстрації робилися шляхом притискання паперу до дошки, на яку вже був нанесений малюнок технікою гравіювання. Дошки змащувалися чорною фарбою і тому відбиток ілюстрації був чорним, як і сам текст.

У середині XV століття І. Гутенберг у Німеччині розробляє новий спосіб друкування. Він створює металеві набірні літери (букви), з яких набиралися слова, рядки. Сутність технічного винаходу Гутенберга полягає в тому, що, звернувшись до способу друкування зі складальної форми, він винайшов інструмент для стандартного відливання літер, друкарський сплав і друкарську фарбу, а так само сконструював друкарський прес [4].

Друкована книга, що створюється за допомогою складальної форми, усвідомила свою специфіку як твір саме завдяки наступникам Гутенберга. Також саме в Німеччині виникли передумови до того, щоб в друкованій книзі виявилася її специфічна її особливість, те, що органічною для неї є система чорно-білих відносин. Адже багато екземплярів книг з гравюрами, залишалися розфарбованими, і друкарі, розглядаючи їх, повинні були б оцінити якості графіки, як повноцінної області естетичної творчості.

Винахід друкарства в Німеччині в середині XV знаменувало собою найважливіший переломний момент в історії книжкової культури - кінець книги середньовічної і народження книги Нового часу. Цей винахід було підготовлено і натхненне всім розвитком культури

пізнього середньовіччя, що створила і технічні та загальнокультурні передумови для нього, що визначила гостру потребу в книзі нового типу. Разом з тим саме це винахід не тільки зумовив подальший розвиток техніки книжкового виробництва, але і зробив великий вплив на типологію і мистецтво книги, отримавши загальнокультурне значення [5, с .151].

А в XVIII столітті з'являється нова форма ілюстрації - віньєтка, або іншими словами композиційно завершене графічне зображення невеликого розміру. Такі ілюстрації носили орнаментальний, предметний або сюжетно – тематичний і зображувалися в основному на першій, або на останній сторінці. І в цей же період широкого поширення набувають кольорові гравюри, які створювалися шляхом розфарбовування фарбами від руки.

Пізніше, в 1837 році починається відтворення ілюстрацій за допомогою фотомеханічних процесів, і разом з тим стали з'являтися нові техніки отримання ілюстрації: цинкографія, якщо на цинкову дошку наносився штриховий малюнок, автотипія, коли зображення відтворювалися півтонами, а також триколірна друк, відтворення кольорових ілюстрацій [19, с.92].

XIX століття прозвали «епохою ілюстративної книги». Саме в цей період розвитку в оформленні літературних творів почали використовувати декоративні елементи, а ілюстрація являла собою досить реалістичне зображення. Ілюстрація виділилась як самостійний вид образотворчого мистецтва завдяки таким художникам як А.Н. Бенуа, І.Я. Білібін, О.Є. Лансере [14, с. 24].

На сьогоднішній день книжкові ілюстрації досить різноманітні, при їх створенні використовується величезна кількість технік, стилів, однак ілюстрації все так само нерозривно пов'язані з текстом, графічно передають фрагмент книги і несуть певне смислове навантаження.

Отже, головною властивістю книжкової ілюстрації є її розмаїття жанрів при зовні обмеженому форматі. Книжкові ілюстрації створювалися ще тоді, коли книга була надбанням одиниць.

За рахунок комп'ютерних технологій, сучасна книжкова графіка розширила діапазон художніх технологій. Тим не менш, роль художника, який створює літературні образи, стала ще більш значною. Літературні образи, знайомі нам з дитинства, викликають ностальгічні спогади і особливе відчуття єднання зі світовою літературною спадщиною, яка ніколи не втрачає своєї актуальності.

1.2. Книжкова ілюстрація як жанр графічного мистецтва. Її види та функції.

Книжкова графіка являється одним з видів графічного мистецтва. Сюди відносяться, книжкові ілюстрації, віньєтки, обкладинки, суперобкладинки тощо. Історія малюнка з давніх-давен багато в чому пов'язана з рукописною книгою, а розвиток літографії і гравюри – з друкованою книгою.

Книжкова графіка відображає дійсність через образне відтворення її зримих форм та передає вигляд предметів і явищ об'єктивного світу та момент розвитку і руху, що допомагає людині побачити зв'язки і відносини об'єктів, розкриває красу дійсності.

За характером відображення реальної дійсності ілюстрації можна розділити на дві групи: художньо-образні і науково-пізнавальні.

Художньо-образні ілюстрації являють собою "переклад" літературних образів в зорово сприймаємі форми – графічні образи. Такий "переклад", неможливий без того, щоб художник по-своєму не переробив образ, створений письменником, що не збагатив його своєю творчою фантазією. Метою пізнання в ілюстраціях цієї групи буде не

предмет або явище природи, а людина, людські відносини. Місце подібних зображень – в основному в виданнях художньої літератури.

Науково-пізнавальні ілюстрації являють собою зображення предметів і явищ живої або мертвої природи, людини, результатів людської діяльності, логічних і математичних відносин. Метою пізнання буде той чи інший предмет, та чи інша наукова істина, думка, гіпотеза і т.д. Пізнання за допомогою таких зображень носить предметний, конкретний, протокольний характер; тому зображення повинне бути об'єктивно точним, науковим. Місце подібних зображень – в науковій, навчальній, науково-популярній літературі і інших видах літератури, виключаючи художню [18, с.6].

Ілюстрації можуть бути як пояснювальним зображенням до тексту, що можуть доповнювати текст, так і повністю самостійним зображенням, яке підчиняє собі текст.

За характером зображення науково-пізнавальні ілюстрації можна розділити на предметні і умовні. Для предметних ілюстрацій дуже характерна видима подібність із реальним об'єктом (фотографії та малюнки). Умовне зображення, навпаки, не показує об'єкт (явище) у всій повноті конкретних ознак, а лише характеризує його з певного боку (схеми, креслення) [7, с. 77].

Залежно від значення і розташування в книзі бувають такі види ілюстрацій:

1. Фронтиспис – розміщують на лівій стороні розвороту титульного аркуша. Часто розміщують портрет автора книги або ту людину, про кого розповідається в ній.

2. Ілюстрація – заставка, розміщують на початку глави книги на спусковий смузі разом з текстом, зазвичай знаходяться у верхній частині сторінки і відділяються від тексту білим полем.

3. Ілюстрації смугові, полусмугові, на розвороті, оборонні та малюнки на полях, розміщуються всередині тексту.

4. Ілюстрації-кінцівки, застосовуються наприкінці частин розділу або усієї книги. Іноді кінцівка показує заключну дію оповідання.

За способом виконання і можливостей відтворення графіка ділиться на два види:

1. Унікальна – створює твір в єдиному екземплярі.
2. Друкована – за допомогою друкованої графіки отримують тираж художніх творів, відбитки яких є авторськими творами.

А от усталена на практиці класифікація ілюстрацій за технікою виконання не викликає дискусій: їх чітко можна розділити на два цілковито відмінні за технікою виконання види: тонові та штрихові. В основі тонової ілюстрації лежить зображення, виконане нанесенням різних фарб, що плавно переходять з одного тону чи напівтону в інший (кольоровий малюнок, фотографія). Зовсім інша техніка творення штрихових ілюстрацій: тут домінують лінії, штрихи, точки різної товщини та конфігурації [17, с.21].

Образотворчий матеріал виконує свою основну функцію – пояснення, та безліч інших функцій. Наприклад пояснювати текст, розширювати та доповнювати його. Також важливою властивістю ілюстрацій є можливість емоційного впливу на читача.

Особливість ілюстрації ще і в тому, що її функції тісно переплетені між собою: одна впливає з іншої, одна обумовлює іншу. Виділяють три основні функції в виданнях: інформаційну, емоційно-психологічну і естетичну [12, с. 54].

Ілюстрація та текст у виданні постійно змагаються між собою, і саме від редактора залежить, чому буде віддано перевагу. В одних випадках перемагає текст, в інших – ілюстрація. При цьому враховуються вид літератури, характер і завдання видання. Наприклад інформація гуманітарного профілю краще сприймається у вигляді тексту, хоча і художньо-образні, і науково-пізнавальні ілюстрації в деяких випадках можуть доповнювати її. Інформаційний ефект будь-якої

ілюстрації буде залежати від того, наскільки повно, точно і швидко читач зможе сприйняти інформацію.

Сприйняття інформації підпорядковане певним законам, які повинен знати і враховувати редактор при складанні ілюстративного ряду видання. Відзначено, що в порівнянні з кресленнями, схемами малюнок по швидкості і точності сприйняття інформації менш ефективний. Недостатня швидкість і точність сприйняття інформації, вираженої малюнком, частково компенсується більшою його виразністю [1, с.24].

В емоційно - психологічній функції на настрої читача впливають якість паперу, гарнітура шрифту та інші характеристики видання. Відсутність ілюстрацій та строгість ускладнює сприйняття книги читачем. Вибираючи видання, ми оцінюємо його візуальний ряд. Ілюстрації є одним з факторів, що забезпечують цілісність композиції. Від їх кількості, якості, розміру, єдності техніки виконання залежить звучання всього ансамблю книги.

Наступна функція – естетична, різноманітні елементи книги разом з образотворчим матеріалом утворюють єдиний ансамбль, формують його естетичний образ. Книжкова ілюстрація створюється для тексту, на основі тексту і найбільш повно розкривається тільки в контексті книги.

Отже, ілюстрації можна поділити на безліч груп, наприклад за технікою виконання, за способом виконання і можливостей відтворення, залежно від значення і розташування в книзі, за ступенем близькості до зображуваної дійсності. За характером відображення реальної дійсності можна поділити на художньо-образні і науково-пізнавальні. Художньо-образні ілюстрації створюються в основному до літературно-художніх видань. А науково-пізнавальні представляють собою зображення предметів і явищ живої або неживої природи, людини, результатів людської діяльності, логічних і математичних відносин.

Виявили основну функції ілюстрації – пояснення, так як зображення може не тільки пояснювати текст, а й доповнювати його. Також розглянули функції ілюстрації: інформаційну, емоційно-психологічну та естетичну.

РОЗДІЛ 2

Особливості ілюстрування різних жанрів художніх творів

2.1. Художнє оформлення книжок

Книга – унікальний, історично сформований універсальний засіб фіксації, збереження і передачі в часі й просторі суспільних надбань та цінностей, вона є універсальним зберігачем соціального досвіду. Книга може виступати і засобом збереження інформації для людей наступних поколінь, і засобом комунікації, і у вигляді товару [11, с.5].

Одним з найважливіших етапів у створенні книги є художнє оформлення видання. Відношення читача до книги багато в чому залежить від того наскільки професійно виконане художнє оформлення. Книги з нецікавим та тьмяним оформленням можуть відштовхнути читача від придбання книги, натомість приваблива обкладинка, правильно підібраний шрифт та якісні ілюстрації можуть навпаки спонукати читача до цього кроку.

Головне завдання художнього оформлення книги - створити графічну форму представлення авторського тексту, перетворити рукопис на видання. Оригінальний авторський текст, незалежно від того, чи написаний він від руки або на пишучій машинці, або представлений видавцеві у вигляді файлу, підготовленого на комп'ютері, перш ніж стати книжковим текстом, вимагає переробки. Він повинен бути виправлений редактором, розбитий на смислові блоки, забезпечений візуальними акцентами, що активізують увагу читача, оснащений засобами пошуку та орієнтації в текстовому масиві, в разі необхідності доповнений ілюстраціями і, нарешті, заверстаний таким чином, щоб гармоніювати з пропорціями майбутнього видання і бути комфортно читаним в його контексті [9, с.167].

Існують чотири елементи зовнішнього оформлення книги – обкладинка, суперобкладинка, плетіння і форзац. Вказані елементи складають групу, що об'єднує в собі деякі функції. Одна з цих функцій полягає у тому, щоб бути елементами оформлення, а інша – утилітарна, в тому, щоб охороняти книгу від пошкоджень.

Обкладинка або палітурка книги – міцне покриття, що містить ряд вихідних відомостей, яке виконує дві функції: захисну та інформаційно-рекламну. По-перше, обкладинка оберігає тонкі сторінки книги від пошкоджень. По-друге, обкладинка (палітурка) повинна проінформувати читача про те, що за книгу він тримає руках. У комерційному відношенні обкладинка (палітурка) – найбільш значущий елемент книги, так як є "обличчям" видання. Характер художнього оформлення обкладинки або палітурки визначається в першу чергу змістом твору, жанром і типом видання (монографія, збірка, серійне видання тощо), призначенням для тієї чи іншої групи читачів. За характером оформлення можуть бути шрифтовими, орнаментальними, емблематичними, сюжетно-тематичними тощо[8].

Шрифтовий тип оформлення може забезпечити великий вплив на читача різноманітними можливостями, наприклад варіюючи розмір та нахил букв, або зміщуючи колір чи фактуру. Також шрифтовий тип використовує мальовані та набірні шрифти, та їх різноманітні комбінації, розширюючи образно-декоративні можливості зображення.

Орнаментальний тип може застосовуватись як самостійно, так і в поєднанні зі шрифтовим. Орнаменти часто використовуються для оформлення форзаца.

Емблематичний тип – виражений у вигляді конкретного знака народжуваного із символу. Використання символів в оформленні книги зумовлене зв'язком з текстом, який доповнює або пояснює.

Сюжетно-тематичний тип близький до ілюстрації. Його характерна риса – узагальненість. Даний тип часто застосовується в художній літературі

Суперобкладинку не можна плутати з обкладинкою. Суперобкладинка просто обгорнута навколо палітурки, а обкладинка приклеєна до корінця зошитів книжкового блоку. Суперобкладинка книги – це свого роду рекламний плакат. Вона повинна притягувати погляд і охороняти палітурку від світла, бруду і тертя, поки книга не потрапить до покупця [20, с. 197].

Виконують суперобкладинку зазвичай з матового або глянцевого паперу. Також для підвищення міцності іноді покривають лаком або синтетично плівкою. На суперобкладинці може розміщуватися інформація про автора, анотація до видання або реклама. Зазвичай суперобкладинка декоративно насичена, а палітурка оформлена досить лаконічно.

Форзац – два розгорнутих аркуша паперу на початку і в кінці паперового блока книги, один з яких з'єднує перший лист книжкового блоку з передньої стороною переплетеної кришки, а другий – останній лист блоку з задньої стороною. Форзац використовується і як елемент художнього оформлення. На ньому можуть бути розміщені малюнок, орнамент, текст, пов'язані зі змістом книги. Оформлення форзаца має пов'язувати воедино оформлення палітурки і титульного листа. Форзац – проміжна ланка між палітуркою та титульним аркушем [13, с. 15].

На форзаці, крім художньої літератури, може розміщуватись довідкова інформація, наприклад історичні відомості, або географічна карта. Застосовуються для довідкової та навчальної літератури.

До елементів внутрішнього оформлення книги входять окремі сторінки книги (титульний аркуш, зміст, шмуцтитули, початкові і кінцеві смуги), а також вихідні дані, основний текст, допоміжні розділи.

Дані елементи оформлюються відповідно до виду літератури, до якого належить твір, його жанру, призначення та вікових особливостей читача.

Титульний аркуш – сторінка книги, на якій розміщують прізвище автора, назву і підзаголовки, видавництво, місце і рік видання. У більшості видань титульний аркуш займає декілька сторінок. Перша сторінка подвійного титульного аркуша, що примикає до форзацу, називається авантитул. На авантитулі вказується серія, до якої належить видання, назва твору або логотип видавництва. Авантитул не слід перевантажувати інформацією.

Зміст – містить інформацію по твору, або про розділи твору, що включені до книги.

Перед окремими великими розділами книги часто поміщається додатковий титул - шмуцтитул. У старовинних виданнях шмуцтитул служив для запобігання основного титулу від забруднення. в даний час шмуцтитул виконує роль титулу розділу, частини, тому, глави і містить зазвичай тільки їх порядковий номер, назву, а іноді епіграф [2, с. 19] .

Читач, відкриваючи книгу, перш за все бачить праву сторінку книжкового розвороту, тому саме на цій сторінці прийнято розміщувати початкову смугу. Також, якщо попередній розділ закінчується на непарній сторінці, доводиться починати новий розділ на лівій стороні розвороту. А завершується остання смуга в книзі або розділі сюжетною, або орнаментально - декоративною кінцівкою.

Якщо титульний лист у виданні відсутній, зазвичай вихідні дані розміщують на обкладинці, суперобкладинці. На лицьовій частині обкладинки розміщують ті вихідні відомості, які зазвичай розміщують на титульному аркуші, а на її звороті – вихідні відомості, які зазвичай розміщують на звороті титульного аркуша.

До допоміжних розділів можна віднести передмову, післямову, примітки і бібліографічні посилання. Оформлюються допоміжні розділи в загальному стилі книги, але більш лаконічно.

Сторінки книги, на яких розташовується її основний текст, оформляються відповідно до стилю видання, який в свою чергу залежить від мети видавництва, його читацької спрямованості.

Отже, художнє оформлення видання є одним з найважливіших етапів у створенні книги. Адже відношення читача до книги багато в чому залежить саме від того, наскільки професійно виконане художнє оформлення.

Елементи оформлення книги поділяють на зовнішнє та внутрішнє. До зовнішнього відноситься: обкладинка, суперобкладинка, плетіння і форзац. Вказані елементи складають групу, що об'єднує в собі деякі функції.

До елементів внутрішнього оформлення книги входять: титульний аркуш, зміст, шмуцтитули, початкові і кінцеві смуги, вихідні дані, основний текст та допоміжні розділи. Всі перераховані вище елементи оформлення книги оформлюються відповідно до виду літератури, до якого належить твір, його жанру, призначення та вікових особливостей читача.

2.2. Етапи створення графічної серії до твору М. Булгакова «Майстер і Маргарита»

Творча робота розпочалася з вибору теми. Пошук назви роботи, яка змінювалась кілька разів. Я обрала те, що мені цікаво, незважаючи на всю складність виконання даної теми, мені хотілося спробувати показати свої знання і вміння саме в цій області. Також я обрала тему, виходячи з її актуальності, оскільки книжкові ілюстрації особливо затребувані в наш час. Ми зупинилися на варіанті графічної серії до твору М. Булгакова «Майстер і Маргарита».

Михайло Булгаков писав «Майстер і Маргариту» як історично і психологічно достовірну книгу про свій час і його людей, і тому роман

став унікальним людським документом тієї епохи. Роман Михайла Булгакова «Майстер і Маргарита», один з найбільш загадкових і цікавих творів в літературі. У цьому творі розглядається тема кохання, добра, свободи, мистецтва, влади та народу, віри та безвір'я. Сюжет, композиція, образи героїв дуже незвичні для читача. В романі переплітається реальність та фантастика, сатира та іронія.

Свою роботу над графічною серією ми розпочали зі збору матеріалу, і вивчення аналогів, який здійснювався виходячи з особистих переваг і рекомендаціями керівника. Наявність різнопланового пошукового матеріалу надала можливість вільніше оперувати об'єктами, зрозуміти суть тих зображень, які потрапили в поле зору і відклалися в пам'яті. Цей етап супроводжувався неодноразовим поверненням до збору матеріалу і вивчення аналогів. Робота на цьому етапі супроводжувалася поповненням, переробкою, систематизацією накопиченого матеріалу на основі аналізу і узагальнення. На цьому етапі значна доля процесу пов'язана з пошуком, який виражається в створенні різноманітних начерків. Були зроблені лінійні ескізи на окремих листах. Відбір ескізів проходив спільно з керівником.

Усі деталі в графічній серії пов'язані між собою і допомагають виразити загальну ідею композиції.

Композиція великою мірою визначає сприйняття твору, оскільки є найважливішим елементом організації художньої форми, який надає твору єдності і цілісності, підпорядковує його компоненти як один одному так і цілому. Сприйняття твору мистецтва залежить від виразності композиції [10, с. 9].

Етап ескізів становив більшу частину практичної роботи оскільки в ньому повинні були відбитися все ідеї і способи вирішення і з них вибирався найбільш вдалий варіант.

При створенні ескізів, дуже важливо відобразити головну тему твору, уявити образи головних героїв. Для цього ми повинні визначити

головних героїв, знайти їх характерні особливості, наприклад міміку або позу, також показати середу, де відбувається дія.

Коли остаточний ескіз уже був затверджений, приступила до наступного етапу – виконання картону.

Дуже велику роль при створенні ілюстрації відіграє вибір графічних засобів. У моїй роботі була обрана графічна змішана техніка. Ілюстрації виконані за допомогою акварелі, чорної туші, пера на акварельному папері. При вирішенні творчих завдань в роботі, необхідно знати про можливості графічних матеріалів, та розуміти взаємозв'язок техніки виконання та сюжету.

За допомогою пера можна робити що завгодно, від ліній до штрихування. Принцип як і в олівцях, можна використовувати штрихи різної форми. Існують два основних типи штрихів – крапки і лінії. Як крапки так і лінії відрізняються за розміром і формою. Шляхом зміни розміру штрихів, їх кількості і способу накладення, а у випадку з лініями – їх форми, передаються різні фактури [15, с.15].

Можна комбінувати в одній роботі різну товщину штриха і різні напрямки, роблячи цікаві текстури.

Завершальний етап включає в себе створення підсумкової ілюстрації, тобто завершення композиції в матеріалі. Для посилення стилістичної виразності образу, ми зробимо акцент на характерні риси персонажів, створимо виразний силует фігури та додамо декоративні елементи.

Отже, створення ілюстрації досить складна робота. Необхідно точно передати образи персонажів та їх характерні особливості. Ілюстрація повинна відображати задум автора, а також показати емоційний настрій епізоду. Створення книжкових ілюстрацій дуже цікавий і пізнавальний процес.

В результаті проведеної роботи ми отримали графічну серію до твору М. Булгакова «Майстер і Маргарита».

ВИСНОВКИ

У процесі роботи ми намагались вирішити всі завдання сплановані для випускного проекту. Одержаний досвід став вагомим вкладом у подальшій роботі над пейзажем.

Головною властивістю книжкової ілюстрації є її розмаїття жанрів при зовні обмеженому форматі. Книжкові ілюстрації створювалися ще тоді, коли книга була надбанням одиниць.

За рахунок комп'ютерних технологій, сучасна книжкова графіка розширила діапазон художніх технологій. Тим не менш, роль художника, який створює літературні образи, стала ще більш значною. Літературні образи, знайомі нам з дитинства, викликають ностальгічні спогади і особливе відчуття єднання зі світовою літературною спадщиною, яка ніколи не втрачає своєї актуальності.

Ілюстрації можна поділити на безліч груп, наприклад за технікою виконання, за способом виконання і можливостей відтворення, залежно від значення і розташування в книзі, за ступенем близькості до зображуваної дійсності. За характером відображення реальної дійсності можна поділити на художньо-образні і науково-пізнавальні. Художньо-образні ілюстрації створюються в основному до літературно-художніх видань. А науково-пізнавальні представляють собою зображення предметів і явищ живої або неживої природи, людини, результатів людської діяльності, логічних і математичних відносин.

Виявили основну функції ілюстрації – пояснення, так як зображення може не тільки пояснювати текст, а й доповнювати його. Також розглянули функції ілюстрації: інформаційну, емоційно-психологічну та естетичну.

Художнє оформлення видання є одним з найважливіших етапів у створенні книги. Адже відношення читача до книги багато в чому залежить саме від того, наскільки професійно виконане художнє оформлення.

Елементи оформлення книги поділяють на зовнішнє та внутрішнє. До зовнішнього відноситься: обкладинка, суперобкладинка, плетіння і форзац. Вказані елементи складають групу, що об'єднує в собі деякі функції.

До елементів внутрішнього оформлення книги входять: титульний аркуш, зміст, шмуцтитули, початкові і кінцеві смуги, вихідні дані, основний текст та допоміжні розділи. Всі перераховані вище елементи оформлення книги оформлюються відповідно до виду літератури, до якого належить твір, його жанру, призначення та вікових особливостей читача.

Створення ілюстрації досить складна робота. Необхідно точно передати образи персонажів та їх характерні особливості. Ілюстрація повинна відображати задум автора, а також показати емоційний настрій епізоду. Створення книжкових ілюстрацій дуже цікавий і пізнавальний процес.

В результаті проведеної роботи ми отримали графічну серію до твору М. Булгакова «Майстер і Маргарита».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонов А. В. Восприятие внетекстовых форм информации в издании / А. В. Антонов.– Москва : Книга, 2008.–105 с.
2. Баренбаум И. Е. Полиграфическое и художественное оформление книги: Учеб.- метод. пособие по курсу «История книги» / И. Е. Баренбаум. – Львов: Феникс, 1968. –51с.
3. Борис Дехтерев Что такое книжная иллюстрация / [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.fairyroom.ru/>
4. Бусыгина Е. История графики: Владимир Андреевич Фаворский [Электронный ресурс] / Бусыгина Е. // graphic.org.ru/favorskij.html/
5. Герчук Ю.Я. История развития графики и искусства книги / Ю. Я. Герчук – Москва: Агар, 2000. – 460.
6. Демосфенова Г.Л. Как иллюстрируется книга / Г.Л. Демосфенова. - М.: Издательство Академии художеств СССР, 1961. – 64 с.
7. Добкин С.Ф. Оформление книги. Редактору и автору 2-е изд., перераб. и доп. / С. Ф. Добкин. – Минск: Книга, 1985. – 208 с.
8. Дубина Н. Художественное оформление книжного издания / Н. Дубина [Электронный документ] // КомпьюАрт. – 2015. – №4. – Режим доступа: <https://compuart.ru/article/24984>
9. Энциклопедия книжного дела / Майсурадзе Ю.Ф.; Ю.Ф.Майсурадзе, А.Э.Мильчин, Э.П.Гаврилов и др. - М. : Юристъ, 1998. - 535с.
10. Иванов С. Основы композиції видання : навч. посіб. для студ. ВНЗ / С. Иванов. - Львів : Світ, 2013. – 229 с.
11. Каракоз О.О. Історія книги : навч. посіб. / О. О. Каракоз. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. –360 с.

12. Козлова М. М. Редакторская подготовка литературно-художественных изданий: Учебное пособие / М. М. Козлова. – Москва, 2009, 117 с.
13. Костогрыз Олег Композиция в книжной графике: Методические рекомендации / О. Костогрыз. – Витебск: ВГУ им. П.М. Машерова, 2009. – 42 с.
14. Лебедев Георгий Ефимович. Русская книжная иллюстрация XIX века / Г. Е. Лебедев. – Москва : Искусство, 1952. – 211 с.
15. Найс К. Рисунок тушью. Растения, цветы, пейзажи, дома, постройки, животные, портреты, фигуры / К. Найс. – Мн.: ООО "Попурри", 2000. – 144с.
16. Сидоров, А. А. История оформления русской книги / А. А. Сидоров. – Москва: искусство, 1964. – 85 с
17. Тимошик М. С. Художне редагування: теоретичні та практичні аспекти / М. С. Тимошик. – Київ: Наша культура і наука, 2012. – 38 с.
18. Тяпкин Б.Г. Работа редактора над книжными иллюстрациями / Б. Г. Тяпкин. – Москва : Книга, 2008 – 150с.
19. Чегодаев А. Д. Иллюстрация // Краткая литературная энциклопедия / Гл. ред. А. А. Сурков. — Москва: Сов. энцикл., 1962—1978. Т. 3: Иаков — Лакснесс. — 1966. — С. 87—99.
20. Чихольд Я. Облик книги. Избранные статьи о книжном оформлении и типографике / Ян Чихольд; [пер. с нем. Е. Шкловской-Корди]. —Москва : Изд-во Студии Артемия Лебедева, 2009. — 228 с.